

دین و هویت در جهان امروز

محمد مسجد جامعی

انتشارات اطلاعات

تهران - ۱۴۰۰

Masjid Jamei, Muhammad

مسجد جامعی، محمد، ۱۳۳۲ -

سرشناسه:

عنوان و نام پدید آور:

دین و هویت در جهان امروز/ محمد مسجد جامعی

وضعیت ویراست:

[ویراست ۲]

مشخصات نشر:

تهران: اطلاعات، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری:

۴۱۶ ص.:

شابک:

978-600-435-148-5

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت:

ویراست قبلی کتاب حاضر با عنوان «گفتگوی دینی - گفتگوی تمدنی:

اسلام و مسیحیت در دوران جدید» توسط انتشارات پورشاد در سال ۱۳۷۹

منتشر شده است.

یادداشت:

کتابنامه

عنوان دیگر:

گفتگوی دینی - گفتگوی تمدنی: اسلام و مسیحیت در دوران جدید

موضوع:

مسجد جامعی، محمد، ۱۳۳۲ - مصاحبه‌ها

موضوع:

اسلام و مسیحیت - مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع:

Islam-Relations-Christianity-Addresses, essayse, etc

موضوع:

دین و تمدن - مقاله‌ها و خطابه‌ها

موضوع:

Religion and civilization-Addresses, essays, lectures

شناسه افزوده:

موسسه اطلاعات

رده‌بندی کنگره:

BP ۲۷۴۳

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷/۴۷۳

شماره کتابشناسی ملی:

۷۷۲۷۵۲۰

انتشارات اطلاعات

تهران: خیابان میرداماد، خیابان دکتر مصدق، روزنامه اطلاعات، شماره پستی ۱۵۴۹۹۵۳۱۱۱

تلفن دفتر توزیع و فروش: ۲۹۹۹۳۲۴۲

تلفن: ۲۹۹۹۳۴۵۵-۶

فروشگاه مرکزی: بزرگراه حقانی، روبروی ایستگاه مترو، ساختمان روزنامه اطلاعات، تلفن: ۲۹۹۹۳۴۸۶

فروشگاه شماره (۱): خیابان انقلاب اسلامی، روبروی دانشگاه تهران، تلفن: ۶۶۴۶۰۷۳۴

دین و هویت در جهان امروز

نوشته دکتر محمد مسجد جامعی

ویراستار: مصطفی رستگار

صفحه آرا: زهره حلوائی

طراح جلد: رضا گنجی

حروف نگاری، چاپ و صحافی: مؤسسه اطلاعات

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۲۵ نسخه

قیمت: ۱۳۰۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-435-148-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۵-۱۴۸-۵

Printed in Iran

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۹	پیشگفتار
۱۵	مقدمه ویراست اول
۲۳	مقدمه ویراست دوم

فصل اول / دین و هویت

۲۷	دین، ناسیونالیسم و راستگرایی امریکایی
۵۹	انشقاق در میان مسیحیان طرفدار ترامپ: مقاله انتقادی مارک گالی
۶۹	ترامپ و پدیده ترامپ
۸۰	دین و ناسیونالیسم در اروپا
۹۴	کلیسای ارتدوکس و جایگاه آن
۱۰۸	نقش جهانی واتیکان
۱۲۶	مسیحیت امروز: جریان‌ها و هدف‌ها

فصل دوم / دین و تمدن نوین

۱۹۹	دین و حقوق بشر: رابطه متقابل

۲۰۰.....	دینی‌انگاری مسائل.....
۲۰۲.....	اغراق درباره اهمیت گفتگوی دینی.....
۲۰۳.....	حقوق بشر.....
۲۰۵.....	رابطه دین و حقوق بشر.....
۲۰۷.....	تطبیق دین با حقوق بشر.....
۲۰۸.....	اثرگذاری‌های متقابل ادیان.....
۲۰۹.....	اهمیت دانش حقوق.....
۲۱۱.....	لزوم بازبینی در حقوق بشر.....
۲۱۳.....	اسلام و مسئله محیط‌زیست.....
۲۱۴.....	اهمیت رابطه با کره جنوبی.....
۲۱۵.....	ماهیت مسئله محیط‌زیست.....
۲۱۷.....	محیط‌زیست و اخلاق اسلامی.....
۲۱۸.....	محیط‌زیست و فقه اسلامی.....
۲۱۹.....	معضلات فراملی محیط‌زیستی.....
۲۲۱.....	نکات پایانی.....
۲۲۳.....	ناهنجاری اخلاقی در کلیسا.....
۲۴۶.....	هند و تجربه جهانی شدن.....
۲۴۹.....	تحولات هند.....
۲۵۲.....	هند و تجربه جهانی شدن.....
۲۵۶.....	چالش‌های جدید.....
۲۵۹.....	دین و تمدن: رابطه متقابل.....
۲۵۹.....	اثرپذیری دوسویه.....
۲۶۱.....	آمیختگی دین و تمدن.....
۲۶۳.....	مواجهه با تمدن جدید.....
۲۶۷.....	انعطاف‌پذیری دین.....
۲۶۹.....	دین و نوگرایی دینی.....

گونه‌گونی تجربه مدرنیسم.....	۲۷۱
پیوندهای دین و جامعه.....	۲۷۶
موقعیت‌های متفاوت دین در جوامع مختلف.....	۲۷۸
تعهد اجتماعی دین.....	۲۸۰
خانواده و جامعه امروز: اصول و واقعیت‌ها.....	۲۸۳
تضعیف خانواده.....	۲۸۶
تعاریف بی سابقه از خانواده.....	۲۹۰
مشکلات خانواده در جنوب.....	۲۹۳
حقوق بشر مسئله‌ای انتزاعی نیست.....	۲۹۹
حقوق بشر و اراده‌های حاکم.....	۳۰۲
ایجاد نظری حقوق بشر.....	۳۰۳
ظهور اصالت‌های نهفته.....	۳۰۶
اسلام، مسیحیت و تمدن نوین.....	۳۰۹

فصل سوم/روابط متقابل ادیان وایدئولوژی‌ها

مقاومت غیرخشونت‌آمیز مذهبی در برابر کمونیسم: تجربه ایران بعد از جنگ جهانی دوم.....	۳۱۷
پیشینه نفوذ نهادهای دینی.....	۳۱۹
در برابر نفوذ خارجی و استبداد.....	۳۱۹
تاریخی تلخ.....	۳۲۰
مقاومتی سرسختانه.....	۳۲۱
نفوذ کمونیسم.....	۳۲۲
نقد عالمانه مارکسیسم.....	۳۲۳
دلایل توفیق نهایی.....	۳۲۵
بالکان و یوسنی: ثبات و امنیت به هم پیوسته.....	۳۲۷
مقدمه.....	۳۲۸
یوسنی، آوردگاه رقیبان.....	۳۳۰

پیشگفتار

مؤسسه مطالعات راهبردی اسلام معاصر (مرام) در زمستان ۱۳۹۵ اطلاع یافت که استادان و دانشجویان و پژوهشگرانی ارجمند اصرار می‌ورزند که نسخه‌های کتاب ارزشمند «گفتگوی دینی، گفتگوی تمدنی: اسلام و مسیحیت در دوران جدید» که در بهار ۱۳۷۹ انتشارات پورشاد به چاپ رسانده بود، نایاب است و سزاوار تجدید چاپ؛ اما برنامه‌ها مجال اقدام نداد تا آنکه در اواسط تابستان ۱۳۹۷ مصمم شدیم کتاب مزبور را از نو پیراسته، بار دیگر به زیور طبع بیاراییم. در همین راستا متن کتاب به لحاظ نوشتاری پاکیزه‌تر و روان‌تر گشت و بخشهایی از آن که به نظر می‌رسید تحولات دوران زنگارکی از قدمت بر آنها افکنده است، با صیقل چند پاورقی و یک پیوست که برخی از شرایط جدید را به اختصار توضیح می‌دهند، تازه گردید و با قید «ویرایش دوم» متمایز شد. به علاوه، در ابتدای مقالات و مصاحبه‌ها خلاصه‌هایی با عناوین «اشاره» و «چکیده» افزوده شد تا خواننده پیشاپیش با عصاره مطالب آشنا شود. لاتین اعلام فرنگی نیز پانویست گردید. البته مطالبی نیز حذف گردید و مقالات و مصاحبه‌های

جدیدی نیز افزوده شد و همه این امور به علت سایر اشتغالات، به کندی انجام پذیرفت.

نکته اینکه با افزوده شدن مقالات و مصاحبه‌های جدید، حجم کتاب کمی بیش از اندازه شد و چاره‌ای نبود جز آنکه به صورت «موضوعی» دو نیمه شود و در دو مجلد و با دو عنوان مستقل چاپ گردد. قسمت‌های اضافه‌شده به کتاب حاضر، عبارتند از چهار گفتگو («دین، ناسیونالیسم و راستگرایی آمریکایی»، «انشقاق در میان مسیحیان طرفدار ترامپ: مقاله انتقادی مارک گالی»، «ترامپ و پدیده ترامپ» و «ناهنجاری اخلاقی در کلیسا») و چهار مقاله («دین و حقوق بشر: رابطه متقابل»، «اسلام و مسئله محیط‌زیست»، «هدد و تجربه جهانی شدن» و «مقاومت غیر خشونت‌آمیز مذهبی در برابر کمونیسم: تجربه ایران بعد از جنگ جهانی دوم»). مجلد دیگر نیز با نام «سیاست و گفتگوی دینی» به توفیق الهی در دست چاپ می‌باشد.

و اما می‌باید گفت مقالات و مصاحبه‌های قدیمی این کتاب هنوز زنده است و تا مدت‌ها زنده خواهد ماند؛ چراکه در مواردی از دیدگاهی بدیع به تحلیل تاریخ تغییرناپذیر می‌پردازد و در مواردی دیگر، به بررسی تیزبینانه بنیان‌ها و چارچوب‌ها و اسکلت‌بندی‌های تقریباً پایدار یا دیرزائل‌شدنی فکری، دینی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، روان‌شناختی و ترکیب‌های میان آنها مبادرت می‌ورزد.

مسائل زیادی در این کتاب مورد مذاقه قرار گرفته است و خواننده هوشیار نکته‌هایی ناب را متفطن خواهد گشت. برخی از موضوعات مهم و جالب توجه بدین قرار است:

۱. آمیختگی دین و تمدن و کنش و واکنش متقابل آن دو و در نتیجه، تفاوت یک دین واحد در جوامع بشری متفاوت به دلیل تفاوت‌های

مردمان آن جوامع.

۲. گونه‌گونی تجربه مدرنیسم در جوامع مختلف و تلاش این جوامع برای دفاع از اصول و ارزش‌های دینی و اخلاقی در روزگار بس متحول کنونی و نیز موضوع تحمیل‌ناپذیری برداشت‌های جدید و نوگرایی دینی و لزوم قانع‌کننده بودن آنها برای مؤمنان به عنوان شرط اساسی پایداری این برداشت‌ها.

۳. رابطه دین و ناسیونالیسم در اروپا و اینکه اروپاییان جدایی دین از سیاست را فقط در سیاست داخلی خود اعمال می‌کنند؛ اما در سیاست خارجی، عملاً دین بخش مهمی از ناسیونالیسم آنهاست.

۴. افزایش خودبرترنداری غربیان به دلیل شکست مارکسیسم؛ جریانی که این تصور اشتباه را در آنها ایجاد کرد که اصول و ارزش‌های آنها جهانی و همگانی است و در نتیجه آنها در بسیاری از ارزیابی‌هایشان، از جمله درباره «حقوق بشر» و «دمکراسی» به ماده‌انگاری و شتاب‌زدگی دچار شدند.

۵. روابط کلیسای بزرگ کاتولیک با کلیساهای ارتدوکس و پروتستان؛ همچنین رابطه کاملاً یک‌طرفه و اتیکان با اسرائیل و نیز بررسی ابعاد کمتر شنیده‌شده‌ای از رسوایی‌های اخلاقی کشیشان کاتولیک.

۶. نگاهی دقیق و میدانی به بحران بالکان در پایان دهه ۹۰ میلادی و رمزگشایی از روابط پیچیده اطراف آن جنگ پرکینه و توضیح بغض‌های فروخورده‌شده‌ای که ناگهان سربرآورد و همچنین شناسایی بازی‌دهندگان و بازی‌خوردگان آن داستان تلخ. بخشی از موضوع دینی‌انگاری مسائل سیاسی و سیاسی‌انگاری مسائل دینی نیز در همین بحثها می‌گنجد.

۷. ریشه‌یابی راستگرایی و ناسیونالیسم و نژادپرستی سفیدپوستی در تاریخ امریکا و گسلهای اجتماعی عمیق موجود در این جامعه و

همچنین بررسی ریشه‌های ترامپسیسم و ویژگی‌ها و آرمان‌های طرفداران مذهبی ترامپ در امریکا و به‌ویژه نگاه خاص آنها به اسرائیل.

موضوعات واقعاً جالب دیگری نیز وجود دارد؛ از جمله توصیف زیبای «انسان هندی» و وضعیت جامعه هند و نیز توصیف دلنشین «انسان آفریقایی». گاهی نیز کندوکاو‌هایی جانانه در روان «انسان غربی» صورت گرفته است که ظرائفی کمیاب را برای خواننده عیان می‌سازد؛ برای نمونه از یک سو، برخی از دلایل بسیار مهم و مغفول مانده مربوط به خطرپذیری میسیونرهای مسیحی و تن دادن ایشان به شرایط سخت و طاقت فرسا به‌خوبی آشکار می‌شود و از سویی دیگر، پرده از نهفته‌های درون و اندیشه مبتلایان به همجنس‌گرایی در جهان پیشرفته، برمی‌افتد.

و اما سخنی کوتاه درباره مؤلف. به‌طور کلی در زبان فارسی، بیشتر دانشمندانی که پیرامون مسیحیت می‌پژوهند و می‌نویسند، غالباً به الهیات و مسائل تاریخی دیرین و مباحث صرفاً دینی این آیین مشغولند و به اصطیاد از لابلای متون می‌پردازند. به واقع، معدودند کسانی که مسائل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی و تاریخ جدید مسیحیت را به صورت میدانی و از درون تجربه و لمس کرده و در توصیف آن سخن رانده و یا قلم زده باشند. از این نظر، آثار قلم و گفتار استاد مسجدجامعی کم‌نظیر می‌نماید و مطالعه آن بسی غنیمت است و به‌ویژه خواننده را با برخی از روابط پیچیده درونی کلیسای کاتولیک و روابط آن با سایر کلیساهای و احیاناً ادیان دیگر آشنا می‌سازد.

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد مسجدجامعی - سفیر اسبق جمهوری اسلامی ایران در واتیکان و مراکش و مدیر کل اسبق امور فرهنگی وزارت امور خارجه - که هم‌اکنون مشاور عالی و عضو هیأت علمی دانشگاه ادیان و مذاهب در قم و نیز از استادان دانشکده روابط بین‌الملل

وزارت امور خارجه در تهران می‌باشد، علاوه بر مطالعات گسترده دربارهٔ سایر ملل، فرهنگ‌ها و ادیان و مذاهب، در خلال ارتباط‌های مداومی که به مناسبت‌های گوناگون با غیرایرانیان داشته و دارد، کوله‌باری گرانبها از شناخت واقعیت‌های دیگران فراهم آورده است که می‌باید به دقت مطالعه و استفاده شود و به مردم روزگار ما و نیز آیندگان منتقل گردد.

علاوه بر کتاب پیش رو و کتاب «سیاست و گفتگوی دینی» که در دست اقدام می‌باشد و نیز کتاب «گفتگوی دینی، گفتگوی تمدنی: اسلام و مسیحیت در دوران جدید» (۱۳۷۹)، تاکنون سه کتاب دیگر پیرامون مسیحیت از ایشان منتشر گشته است:

۱. مسیحیان و روزگار جدید: فرهنگ، سیاست و دیپلماسی (۱۳۹۶)

۲. از شمال آفریقا تا واتیکان: خاطرات دوران سفارت (۱۳۹۶)

۳. مسیحیت انجیلی: بررسی گسترش او انجلیکالیسم در جهان امروز (۱۳۹۸)

و هر توفیقی از اوست - مصطفی رستگار

مؤسسه مطالعات راهبردی اسلام معاصر «مرام» - بهار ۱۳۹۹